

Ксеркс I — машхур Форс шохи ва Миср фиръавни, Элладага карши юритган харбий юришлари билан ном козонган. Унинг биографияси хакидаги маълумотларнинг катта кисми кадимги юнон тарихчилари, хусусан, 17 йил Форсда яшаган Ктесий Книдский асарларидан олинган. Археологлар томонидан кадимий форс, элам ва вавилон тилларида ёзилган 20 та клинопис ёзувлари ҳам ўқилган.

Юнонликлар Ксерксни заиф ва хаволанган деб мазах қилган бўлса, форслик муаллифлар уни доно ҳукмдор ва қаҳрамон қирол сифатида олқишлаган. Кадимги манбаларга кўра, Ксеркс боқий фаоллиги ва жисмоний қудрати тўғрисида кийинчиликларга бардош бера олган, қўп сонли соғлом авлод қолдирган.

Ёшлиги ва тахтга келиши

Ксеркс, яъни "Қаҳрамонлар ҳукмдори" номи билан машхур, милоддан аввалги 520 йилда тугилган. Онаси орқали Қир II Буюк, Ахомонийлар империясининг асосчиси авлодидан бўлган. Отаси Дарий I уни тахтга меросхўр деб белгиллаганида, Ксеркс унинг олти ўғлидан каттаси эди. Форсда ворислик катъий тартибга солинмаган, шунинг учун тахт алмашиши одатда исёнлар ва қонли курашлар билан кечарди. Аммо бу сафар ворислик тинчлик билан ўтди. 486 йил ноябрида Дарий I вафотидан сўнг, Ксеркс I тахтга ўтирди.

Ҳукмронлиги

Ксерксга мустақилликка интилаётган империя қолган эди. Дарий давридаёқ Мисрда исён бошланган бўлиб, ёш қирол 484 йилда уни бостирди. Маҳаллий зодагонларни жазолаб, уларнинг бойликларини тўғри олди ва Мисрда ўз акаси Ахамонни волий этиб тайинлади. Ксеркс ўзига фиръавнлардай маъбудларга сизинтириш ёки маҳаллий

кохинларнинг маслахатларини қабул қилишдан бош тортди.

Ксеркс Мисрда ва Бобилдаги воситачиликдан сўнг Элладага қарши юриш бошлади. У Афон ярим ороли орқали канал қурдириб, юриш учун хавфсиз йўл қурди. Кўп ўлкаларда хавфсизлик омборлари қурилган ва дипломатлар Эллададаги қатор давлатларнинг ёрдамини олган. Лекин Спарта раҳбарлигидаги юнон давлатлари қарши чиқишга тайёрланди ва машҳур Фермопил жангида Ксеркснинг армияси қаҳрамон қаршиликка дуч келди. 479 йилдаги Платея жангида юнонликлар персияликлардан устун келган ва бу урушнинг борасини тубдан ўзгартирган.

Шахсий ҳаёти

Ёзма манбаларда Ксеркснинг биргина қонуний хотини Аместрида номи сақланиб қолган. Аместрида Ксерксга уч ўғил тугган: қаттаси — Дарий, қорис сифатида тайинланган; ўртанчи ўғил Гистасп Бактрия сатрапи бўлган; қичик ўғли Артаксеркс эса тахтни мерос қилиб олиб, қилоддан аввалги 465—424 йилларда ҳуққонлик қилган. Ксеркснинг бошқа хотинлари ва қанизақлари номлари сақланмаган, лекин маълумки, улардан ҳам қўшимча фарзандлари бор эди.

Ўлими

Ксеркс 54 ёшида, тахминан 20 йиллик ҳуққонликдан сўнг вафот этган. Унинг ўлими қасрдаги қарой ишларига бўлган ишонқсизлик ва ички фитналар натижаси эди. Шохга яқин бўлган Артабан ва Аспамитр унинг ўғли Артаксеркс билан тил бириктириб, уни қечаси ўлдиришган. Шу тариқа, тахтдан ажраганидан сўнг, Ксеркснинг ўлдирилиши турли афсоналар ва фарзлар орқали турлича тасвирланган.

Абу Муслим тайёрлади